

Osmanlı'da İlim-i Ahlak: Âlimler, Eserler ve Meseleler 15-16 Aralık 2023, İstanbul

İstanbul Araştırma ve Eğitim Merkezi (İSAR) geçmiş yıllarda Osmanlı ilim hayatına dair genişleyen literatüre katkı sağlamak amacıyla Osmanlı ilim geleneğinin farklı dallarını işleyen ve bunların hem İslam ilimler geleneği hem de genel düşünce tarihi içindeki yerini yeniden belirlemeyi amaçlayan bir dizi sempozyum tertiplemektedir. Bu yıl sempozyumların dokuzuncusu Osmanlı döneminde "ilm-i ahlâk" hakkında olacaktır.

Diğer medeniyetlerde olduğu gibi İslam düşünce tarihinde de bir disiplin olarak ahlâk, insan iradesiyle meydana gelen varlık alanını inceleyerek davranışlarımızın iyi ve kötü yüklemelerine konu olmasının kökenini, iyilik ve kötülük ölçütlerini, insan ruhunda veya zihninde meydana gelip erdem veya erdemsizlik kabul edilen melekeleri, farklı insan sınıflarının donanması veya kaçınması gereken erdem ve erdemsizlikleri araştırmayı üstlenir. Özellikle 13. yüzyıldan itibaren ahlâk alanı, iktisat ve siyaseti de kapsayan bir literatüre dönüşerek bireysel yaşamın ötesinde siyasî, iktisadî ve kültürel ilişkileri ele almış, insanî varlık alanıyla ilgili farklı bakış açılarının ve muhtelif tedeyyün anlayışlarının geliştirilmesinde etkili olmuştur. 15. yüzyıldan itibaren belirginleşmeye başlayan Osmanlı ahlâk yazıcılığı, kendinden önceki mirası kuşatmakla beraber, özgün nitelikler kazanmıştır.

İslâm'da ahlâkî tefekkürü bütün zenginliği ve özgünlüğüyle yansıtan Osmanlı dönemi, geniş bir araştırma alanı olmasına rağmen hala yeterli bir incelemeye konu olmamıştır. Bu bağlamda Osmanlı'da İlim-i Ahlak sempozyumunun odak noktası, dönemin ahlâk düşünürleri, eserleri ve sorunlarıdır. Sempozyum, bir yandan tek tek ahlâk düşünürlerinin eserlerini, kaynaklarını, ahlâk yazımındaki usullerini, eğilimlerini, maksatlarını ve teorilerini, diğer yandan da Osmanlı'da ahlâkî tefekkürün esaslarını, çeşitli yönlerini ve evrelerini aydınlatmayı amaçlamaktadır.

Düzenleme Kurulu Organizing Committee

Ömer Türker

Marmara Üniversitesi

Elmin Aliyev

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Asiye Aykıt

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Hasan Umut

Boğaziçi Üniversitesi

İbrahim Halil Ayten

Millî Eğitim Bakanlığı

Fatih Ermiş

Orient-Institut Beirut

Yasin Seven

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

0216 310 99 20
sempozyum@isar.org.tr
İcadiye Bağlarbaşı Caddesi, No: 38
Üsküdar/İSTANBUL

isar.org.tr

/isarorgtr

OSMANLI'DA İLİMLER SEMPOZYUMU DİZİSİ - IX

Osmanlı'da İlm-i Ahlâk Sempozyumu

Âlimler, Eserler ve Meseleler

Ethics in the Ottoman Period
Scholars, Works, Problems

Kınalızade Ali Efendi, *Ahlâk-ı Alâî*
(Nuruosmaniye, 2255, 1b)

15-16 Aralık 2023
İSAM Konferans Salonu

OSMANLI'DA İLM-İ AHLAK SEMPOZYUMU

15-16 Aralık/Dec 2023

OSMANLI'DA İLM-İ AHLÂK SEMPOZYUMU PROGRAMI

15 ARALIK 2023 CUMA / 15 DECEMBER 2023 FRIDAY

09.30 - 10.00 Selamlama Konuşmaları / Welcoming Remarks
10.00 - 10.45 Açılış Konferansı / Keynote Speech
Osmanlı'da Ahlakî Tefekkürün Temel Özellikleri
Ömer Türker

10.45 - 11.00 ARA / BREAK

OSMANLI AHLAK DÜŞÜNÇESİNDE KLASİK VE MODERN

Oturum Başkanı / Chair: *İhsan Fazlıoğlu*

11.00 - 12.30 1. OTURUM / SESSION
Modern Öncesi Dönemde Osmanlı Ahlak Literatürü:
Envanter Değerlendirmesi - *İbrahim Halil Ayten*
Öncesi ve Sonrası İtibarıyla Kınalızâde Ali Efendi'nin
Ahlâk-ı Âlâî'si Üzerine Bir Değerlendirme
Ayşe Sıdika Oktay
Osmanlı Ahlak Düşüncesinin Ana Karakteristikleri
Modernleşme Dönemi - *Hüsamettin Erdem*

12.30 - 14.30 ÖĞLE ARASI / LUNCH BREAK

KELAMÎ-FIKHÎ PERSPEKTİF

Oturum Başkanı / Chair: *Eşref Altaş*

14.30 - 16.00 2. OTURUM / SESSION
Yenilenme Döneminde Ahlakî Temaların Dönüşümü:
İrade-i Cüziyye Temasının Öne Çıkması
Kübra Bilgin Tiryaki
Avâmın Şirki Havâsın İmanı: 17. Yüzyılda Ahlakî
Önermelerin Temeline Dair Bir Tartışma - *Şerife Nur Çelik*
İnsan, Fiilinde Müessir Midir? 18. Yüzyıl Osmanlısında
Kudret Tartışmaları - *İmam Rabbani Çelik*

16.00 - 16:15 ARA / BREAK

MODERNLEŞME DÖNEMİNDE AHLAK

Oturum Başkanı / Chair: *Ayhan Çitil*

16.15 - 17.45 3. OTURUM / SESSION
Osmanlı Ahlak Geleneğinin Son Özgün Düşünürü:
Ahmed Hamdi Akseki - *Enes Eryılmaz*
Neden Kant? Son Dönem Osmanlı Ahlak Düşünürlerin
Kant'ın Ödev Ahlakına Yönelmelerinin Sebeplerine Dair
Bir Okuma - *Hümeyra Özturan*
II. Meşrutiyet Dönemi Ahlak Eğitiminde Eksen Tartışmaları:
Dini ve Medenî Temellendirmeler Üzerine Değerlendirme
İshak Tekin

17.45 - 18:00 ARA / BREAK

FELSEFÎ-TASAVVUFÎ YÖNELİMLER I

Oturum Başkanı / Chair: *Recep Alpyağılı*

18.00 - 20.00 4. OTURUM / SESSION
Osmanlı Dönemi Ahlak Eserlerinde Sevgi (el-Mehabbe)
Kavramının İz Düşümü - *Hatice Toksöz*
Ahlâk-ı Alâî'de Ahlakî Erdem ve Mutluluk ile Siyasî
Erdem ve Mutluluk Tasavvurları: Karşılaştırmalı
Bir Analiz - *İlker Kömbe*
Ahlâk-ı Adudiyye Şerhlerinde Ahlakın Değişimi
Tartışmaları - *Mustafa Bilal Öztürk*
علم الأخلاق عند طاشكُبري زاده وحاجي خليفة: مقارنة نقدية
Mutaz Al-Khatib

16 ARALIK 2023 CUMARTESİ / 16 DECEMBER 2023 SATURDAY

FELSEFÎ-TASAVVUFÎ YÖNELİMLER II

Oturum Başkanı / Chair: *Abdurrahman Atçıl*

09.30 - 11.30 5. OTURUM / SESSION
16. Yüzyıl Osmanlı Hicaz'ında Üretilen Özgün Bir
Ahlak Metni: Abdülkâdir el-Fakihî'nin (ö. 1572)
Menâhicü'l-Ahlaki's-Seniyye'si - *Osman Demir*
Mevâhibü'l-Hallâk fi Merâtibi'l-Ahlak Eseri Bağlamında
Celâlzâde Mustafa'nın Ahlak Düşüncesi - *Yahya Kemaloğlu*
Ahlakın Nazariyesi, Nazariyatın Hakikati: Müneccimbaşı
Ahmed Dede'nin *Şerhu Ahlâk-ı Adudiyye'si* ve Kaynakları
Didar Ayşe Akbulut
Sufi Ethics in the Ottoman Hijâz: Tâj al-Dîn al-Hindî's
Instructions for Shaykhs and Disciples - *Naser Dumairieh*

11.30 - 11.45 ARA / BREAK

EDEBÎ ESERLERDE AHLAK

Oturum Başkanı / Chair: *Turgay Şafak*

11.45 - 13.15 6. OTURUM / SESSION
Klasik Türk Edebiyatı Mesnevilerinde Temel Motif Olarak
Ahlak (14. ve 15. Yüzyıllar) - *İsa Akpınar*
Ahlak Sedefinden İnciler: Klasik Türk Edebiyatında
Hz. Ali Vecizeleri - *Ferudun Hakan Özkan*
Kemalpaşazâde'nin *Nigâristan*'ının Ahlak
Literatüründeki Yeri- *Murat Demirkol*

13.15 - 14.30 ÖĞLE ARASI / LUNCH BREAK

SİYASET AHLAKI

Oturum Başkanı / Chair: *Recep Şentürk*

14.30 - 16.30 7. OTURUM / SESSION
Osmanlı İmparatorluğu'nun Klasik Çağında Siyaset
Ahlakı ve Devlet İnşası - *Hüseyin Yılmaz*
Osmanlı'da Felsefî Ahlak Literatürünü Siyaset
Düşüncesi Açısından Okumak - *Anar Gafarov*
Abdülvehhâb eş-Şarânî'nin *Suhbetü'l-Emîri*:
Otobiyografik Ahlak Anlatısından Siyaset Âdâbına
Elmin Aliyev
The Problem of Sultan's Ethics: Ottoman Ulamâ' and
Bâyazîd I's Tawba According to Historical Narratives
Mahdi Ebadî

16.30 - 16:45 ARA / BREAK

İKTİSAT VE TIP

Oturum Başkanı / Chair: *Hasan Umud*

16.45 - 18.15 8. OTURUM / SESSION
16. Yüzyıl Osmanlı Düşüncesinde İktisadî Faaliyetin
Ahlakî Değil Fikhî Alana Yakınlığı: Kınalızade ve Halebî
Örnekleri - *Osman Cengiz*
Ahlak Metinleri Üzerinden İktisadî Düşünceyi Okumak
Fatih Ermiş
Osmanlı'da Hekimlik Ahlakı ve Fıkhi - *Merve Özakal*

18.15 - 18:30 ARA / BREAK

18.30 - 19:30 DEĞERLENDİRME / REVIEW